

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 355/359

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РЕАЛІЯХ

Наталія Антонюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. 032-239-46-56,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Маркіян Мальський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. 032-239-41-32,
e-mail: malskyu@ispc.org.ua*

Досліджено актуальні проблеми українсько-польських відносин у сучасних геополітичних реаліях. З'ясовано роль Польщі в європейських інтеграційних процесах загалом та в переговорному процесі між Україною та ЄС зокрема. Визначено позицію Польщі як медіатора цього процесу та яскравого прихильника тіснішого співробітництва між Україною та ЄС у межах Угоди про асоціацію та до повного членства. Розглянуто позицію Польщі стосовно збройного конфлікту на південному сході України.

Ключові слова: Україна; Польща; європейська інтеграція; Угода про асоціацію між Україною та ЄС; українсько-польські відносини.

Зовнішня політика держави є дуже специфічною сферою її екзистенції. Згідно із теорією міжнародних відносин, зовнішня політика держави може мати різну мету. Нею можуть слугувати, згідно з реалістичним підходом, виключно дії, які мають запевнити державі безпеку та функціонування, або ж дії, спрямовані на задоволення імперських амбіцій (приклад – агресивна політика Російської Федерації). Це можуть бути також дії в сенсі *stricte*, скеровані на здобуття «престижу», які до певної міри копіюють ведення зовнішньої політики Візантійської імперії, яка будувала потугу країни назовні, без жодних реальних внутрішніх аргументів. Окрім того, для вірного розуміння та реалізації зовнішньої політики держави необхідний, з одного боку, її постійний моніторинг, а з іншого – запорукою успіху є спирання на історичний досвід, який накопичила держава у цій сфері впродовж свого існування.

Унаслідок трансформації міжнародної ситуації в глобальному та регіональному вимірах Польща стала суверенною та демократичною державою, що будує свою позицію у глобальному, регіональному і субрегіональному вимірах. Доволі істотною у цьому контексті є позиція Польщі в регіоні

Центрально-Східної Європи, яка визначається її географічним положенням, значним демографічним, сировинним, економічним потенціалом, а також політичною і мілітарною активністю. Республіка Польща, як член європейських та атлантичних структур, стає щораз активнішим учасником міжнародної співпраці, передусім у вимірі субрегіональної співпраці. Стратегія польської зовнішньої політики засвідчує, що дії Республіки Польща на міжнародній арені становлять віддзеркалення вартостей, які є фундаментом польської державності: демократії, верховенства права, охорони прав громадян і солідарності.

Виходячи з вищесказаного, стає зрозумілим її активність у центральному та східноєвропейському просторі, і це впливає з основного прагнення держави ліквідувати залишки комуністичної системи та унеможливити відтворення Радянського Союзу на постсоціалістичному просторі під керівництвом Російської Федерації, з якою у неї різне бачення історії та різні політичні традиції.

Польща використовувала свій державний потенціал для прискорення процесу переходу регіону до нового етапу розвитку, його політичного, економічного, суспільного прогресу та ліквідації встановлених бар'єрів, зумовлених складним історичним минулим та структурною диференціацією.

Представники польської політичної еліти неодноразово декларували прагнення розширення ЄС у східному напрямі, що є стратегічним завданням для реалізації геополітичних амбіцій країни. До того ж, геополітичне положення Польщі сприяє її становленню на політичній арені в ролі посередника між країнами пострадянського простору та Європейським Союзом, що має неабияке значення для реалізації національних інтересів держави. Як найважливіша країна регіону, ця держава повинна ініціювати процес згуртування інших країн Центрально-Східної Європи проти «російської загрози», а ключовою ланкою у цьому процесі є Україна, яку необхідно якомога швидше поставити на шлях демократизації та реформ. Отже, Польща не може стояти осторонь політичних змін, які відбуваються у нашій країні; її роль у процесі євроінтеграції України доволі значна.

Європейська інтеграція – найкращий спосіб реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Саме тому стратегічною метою України є вступ до Європейського Союзу. Залучення до європейської спільноти відкрило б для України великі можливості щодо прискорення економічного розвитку та підвищення добробуту нашої країни. Наше бажання стати членом ЄС досі не реалізовано внаслідок низки причин політичного та економічного характеру. Проте Україна крок за кроком просувається до Європи, шукаючи можливості узгодження спільних інтересів. Наголосимо, що відповідність нашої держави «копенгагенським критеріям» свідчила б про високий демократичний та економічний розвиток до самого вступу. Відносини України з Європейським Союзом у сучасній зовнішньо- і внутрішньополітичній ситуації мають для неї винятково важливе значення. Йдеться не просто про контакти з одним із найавторитетніших міжнародних акторів, а й про

можливість здійснення Україною стратегічного вибору на перспективу, від якого залежатимуть місце і роль нашої держави у новій системі міжнародних відносин. Тому дослідження співробітництва України і ЄС та роль Польщі як медіатора цього процесу є надзвичайно актуальними. Україна та Польща – сусіди та давні партнери. Від успішного перебігу цих взаємин залежить стабільність та процвітання у Центрально-Східній Європі.

Після проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. Україні не вдалося стати державою, що опирається на демократичні цінності, через довготривалу відсутність історичного досвіду державності, неієздатність проведених реформ та неефективність управління. Отож співпраця з Європейським Союзом має стратегічне значення для її становлення як важливого, повноцінного суб'єкта міжнародних відносин та активного члена світового співтовариства. Взаємодія з країнами-членами ЄС, розташованими на вищому щаблі державного розвитку, здатна прискорити процес демократизації та модернізації у політичній, економічній, суспільній та інших сферах.

Наприкінці ХХ століття була сформована нормативно-правова база для відносин між Україною та ЄС. Зокрема, 1993 р. у постанові «Про основні напрями зовнішньої політики України», прийнятій Верховною Радою, проголошено прагнення українського народу набути повноправного членства у Європейському Союзі. Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, підписана 1994 р., створила широку правову та інституційну основу для співпраці. Вона охоплювала такі сфери: забезпечення політичного діалогу; сприяння розвитку гармонійних економічних відносин; створення основ для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, цивільного, науково-технічного та культурного співробітництва; зміцнення демократії і завершення переходу України до ринкової економіки [16]. Проте відносини залишались у стані стагнації через непослідовну та багатовекторну політику Леоніда Кучми.

Для Польщі зовнішньополітична ситуація на початку і в середині 2000-х років погіршувалась ще й унаслідок несприятливого геополітичного оточення та змін, які його трансформували (зокрема, послаблення позицій США як світового лідера, скорочення американської присутності в Європі та зміщення фокусу їхніх геополітичних інтересів в АТР і Близькосхідний регіон, а також трансформація міжнародної системи з однополярної до багатополлярної моделі). Невизначеним тоді було й майбутнє загальноєвропейського інтеграційного процесу, адже на порядку денному в ЄС постало питання прийняття Конституції. Отож Польща активно підтримувала «помаранчеву коаліцію» на чолі з Віктором Ющенком, адже 2005 р. він підписав План дій Україна–ЄС, що визначив основні напрями та пріоритетні завдання двосторонньої співпраці, був спрямований на зміцнення євроатлантичної орієнтації України та прискорення її інтеграції до ЄС. Важливе значення для підтримки європейських прагнень України мали також такі фінансові інструменти, як TACIS, а згодом ENPI, польські неурядові організації, фінансовані Міністерством закордонних справ Республіки Польща та спрямовані на передання польського досвіду європеїзації українському суспільству [2].

На конференції голів парламентів країн-членів ЄС у Братиславі 2007 р. Польща виступила з вимогою переглянути позицію Євросоюзу стосовно України та висловила свою обуреність тим, що Україна так і не отримала гарантій від ЄС про можливість початку переговорів щодо вступу, і вимагала чіткого запевнення, що такі перспективи існують. На думку польських можновладців, це б стимулювало розвиток демократії та запровадження реформ у нашій країні [10].

Для підтримки реалізації своїх інтересів у східному напрямі Польща та Швеція також ініціювали в рамках ЄС проект «Східне партнерство», що затвердили 7 травня 2009 р. на саміті у Празі. Отож, Польща сприяла активізації Східної політики європейської спільноти. Концепція Східного партнерства охоплює шість пострадянських країн, а саме: Азербайджан, Вірменію, Грузію, Молдову, Україну та Білорусь. ЄС залежить також на ефективних відносинах вищезазначених країн із Росією та залученні до окремих проектів у межах Східного партнерства Росії та Туреччини.

Прийняття Східного партнерства стало першим успіхом польської дипломатії (від моменту входження Польщі до ЄС), спрямованим на допомогу Східній Європі. Цей успіх підвищив престиж Польщі та водночас перетворив її на речника інтересів держав Східної Європи. Необхідно пам'ятати, що досягнута Польщею підтримка для Східного партнерства становить перелом у ставленні ЄС до країн Східної Європи [25].

Окрім позитиву, про який йшлося вище, слід згадати про контроверсійні моменти. Проілюструємо це на прикладі Польщі як ініціатора Програми та України як бенефіціара, що вплине на характер та напрями відносин між двома державами. Польські політики та експерти застерігають, що реалізація Східного партнерства спричинить політичне тертя між Польщею та Росією, а також Францією та Німеччиною [1].

Неможливо також передбачити реакцію Росії, яка до цього часу не може змиритися із втратою впливу на згаданому просторі. Навпаки, як засвідчує приклад Грузії, Молдови і меншою мірою України, активність Росії у цьому регіоні збільшується, відбувається спроба відновлення її домінуючої позиції. Теоретично Східне партнерство не повинно викликати занепокоєння Росії, однак поступове зближення цих країн з ЄС, а в майбутньому – навіть членство, підірве позиції Росії в цьому регіоні і трактується нею як дії, скеровані на обмеження її інтересів на міжнародній арені. Відтак ця ініціатива здобула негативні відгуки в офіційній позиції влади і ЗМІ Росії. Друге принципове питання полягає в тому, чи реалізація Східного партнерства зміцнить позицію Польщі у Східній Європі, оскільки цей регіон відзначають складні політичні, економічні та етнічні проблеми.

Східне партнерство, окрім політичного виміру, має також вимір суспільно-економічний. Головною засадою Партнерства є підвищення еластичності візової політики, а у підсумку – безвізового режиму. Ліквідація юридичних бар'єрів певною мірою вплине на більшу мобільність людей. Безперечно, Польщі доведеться зіштовхнутися з напливом дешевшої робочої сили, що відобразиться

зростанням конкуренції на її ринку праці. З одного боку, така ситуація є корисною для економіки, а з іншого – може спричинити зростання безробіття на вразливому польському ринку праці. Однак процес відкриття кордонів, найімовірніше, відбуватиметься повільно, отож великої загрози він не становитиме. Навпаки, з цього факту зможуть скористати підприємства, передусім у будівельній сфері, які постійно відчувають нестачу робочої сили.

Є сподівання, що Східне партнерство сприятиме заходам Польщі, які мають на меті переламати фактичну монополію Росії на ринку енергетичної сировини (газу та нафти). Це вимагає тісної співпраці Азербайджану, Грузії, України й Польщі, однак останні події в Закавказзі та Україні ставлять під питання ці зусилля.

Східне партнерство є наступним кроком до інтеграції України з ЄС, поглиблення українсько-польської співпраці з метою створення геополітичної рівноваги у Східноєвропейському регіоні. Однак ця ініціатива по-різному сприймається політичними елітами в Україні [25]. В інтерв'ю «Rzeczpospolitej» В. Чалий з Центру політичних та економічних досліджень у Києві, колишній міністр з питань євроінтеграції, зазначив, що Україну розмістили серед групи держав, які не є потенційними кандидатами на членство в ЄС, що може стати перешкодою у приготуваннях до вступу в ЄС. Водночас слід пам'ятати: Україна не спромоглася переконати ЄС, що вже готова до початку переговорів про членство. Політична криза, нестабільність, занедбані економічні реформи, корупція негативно вплинули на можливість запрошення України до переговорів.

Отже, Східне партнерство, маючи на меті фундаменталізацію східного напрямку зовнішньої політики ЄС, окрім слушного напрямку і безсумнівної користі, несе з собою багато потенційних небезпек у політичній і суспільно-економічній площині, а також впливає на особливості сучасних відносин між Україною та Польщею у контексті реалізації євроінтеграційних аспірацій зовнішньополітичного вектора нашої держави. Він і сьогодні залишається основним механізмом, що сприяє процесу європейської інтеграції країн колишнього СРСР і забезпечує широку платформу для двостороннього співробітництва у політичній, економічній, гуманітарній, екологічній сферах, сприяє розвитку державного будівництва на засадах демократії та принципах захисту прав людини, економічного процвітання, безпекової стабільності та соціального благополуччя.

Перебіг двосторонніх відносин між Україною та Європейським Союзом зумовив необхідність створення нової угоди, офіційну назву якої «Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами» затвердили під час Паризького саміту Україна–ЄС, що відбувся 2008 р. Цією Угодою започатковано новий напрям взаємовідносин між Україною та ЄС, в основі якого закладено принципи «політичної асоціації та економічної інтеграції». Як зазначено, її головна мета полягала у виконанні функцій стратегічного орієнтира для імплементації успішних соціально-економічних та політичних перетворень в Україні [18].

У Люксембургу 16 червня 2009 р. уклали документ під назвою «Порядок денний асоціації», що набув чинності у листопаді 2009 р. Його ціль – забезпечення процесу створення необхідних передумов для полегшення втілення положень, які містяться в Угоді про асоціацію.

Найактивніше така політика проявилась під час головування Польщі в ЄС у другій половині 2011 р., що позитивно вплинуло на перебіг та інтенсифікацію діалогу в рамках проведення чергових раундів щодо підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Протягом 2011 р. у Європарламенті за сприяння польських представників утворили Комісію з питань підтримки інтеграції України до європейських структур. До Комісії увійшли представники усіх партійних груп Європарламенту. В рамках роботи цієї Комісії визначили пріоритетні напрями міжпарламентської взаємодії України та ЄС [6]. Тоді ж створили спеціальну спільну експертну групу, головне завдання якої полягало у розробці та реалізації програми з підготовки України до асоційованого членства в ЄС, необхідної для гармонізації української економічної, політичної та правової систем з європейськими нормами.

Європарламент 1 грудня 2011 р. прийняв резолюцію щодо України, в якій продемонстрував, що готовий до співпраці, проте за певних умов. Одна з важливих тез резолюції – вимога європарламентарів не просто звільнити лідера ВО «Батьківщина» Ю. Тимошенко з-під арешту, а й допустити її та інших опозиційних політиків до парламентських виборів 2012 р.

По-друге, ЄС погоджувався парафувати Угоду про асоціацію з Україною вже до кінця 2011 р. за умови, що вже до кінця 2012 р. її ратифікують, однак за «здійснення необхідних реформ та зміцнення демократичних цінностей, прав людини і верховенства права».

По-третє, ЄС чи не вперше визнав можливість вступу України до Євросоюзу. У резолюції Європарламенту (далі: ЄП) зазначено, що наша країна може подати відповідну заявку, проте за умови дотримання принципів демократії.

По-четверте, ЄП висловився за введення безвізового режиму між Україною та ЄС, причому чемпіонат з футболу Євро-2012 мав стати своєрідним випробувальним терміном для безвізового режиму.

По-п'яте, ЄС мав намір допомогти Україні в газових переговорах з Росією з тим, щоб забезпечити відповідність у сфері торговельних стандартів і цін торгівлі газом України з Росією.

Отже, період 2008–2012 рр. виявився важливим для відносин Україна–ЄС, адже протягом цих років Україна, незважаючи на певну декларативність та непослідовність дій, зуміла зберегти переговорний процес зі своїми європейськими партнерами, а також не втратила шансу стати кандидатом на членство у майбутньому.

На переговорах у Брюсселі 30 березня 2012 р. глави української делегації та делегації Євросоюзу парафували Угоду про асоціацію. Для України вона мала пріоритетне стратегічне та геополітичне значення у сфері розвитку внутрішньої та зовнішньої політики. З набранням чинності вона могла б стати основою для необхідних Україні комплексних політичних, правових, соціальних,

економічних та інституційних трансформацій, і підтвердити орієнтацію України на європейську модель державного та суспільного розвитку.

Польща активно пропагувала євроінтеграцію України серед країн-членів ЄС. Зокрема, завдяки її зусиллям представники «Вишеградської четвірки» (куди, окрім Польщі, входить Угорщина, Словаччина і Чехія) ратували за підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом 28 листопада 2013 р. Крім того, країна намагалася переконати членів Веймарського трикутника, які з застереженням відносились до євроінтеграційних намірів України, в необхідності такого кроку.

Для підписання Угоди про асоціацію Україна повинна була досягти виконання визначених у Порядку денному асоціації критеріїв. У травні 2012 р., після довготривалих спроб досягти консенсусу, президентом Європарламенту Мартіном Шульцом і колишнім прем'єр-міністром України Миколою Азаровим було прийнято рішення щодо створення моніторингової місії ЄП під керівництвом двох активних прихильників політики розширення ЄС – колишнього голови Європарламенту Пета Кокса та колишнього президента Польщі Олександра Квасневського. Загалом під час цієї місії до України здійснили 26 візитів. Її очільники доклали усіх можливих зусиль, щоб представити Європі Україну як державу, яка дійсно прагне досягти європейських норм, стандартів та побудувати демократію. Вона здійснила колосальну роботу, в тому числі у спробах врегулювати ситуацію щодо політичних в'язнів в Україні.

Водночас представники польської політичної еліти проводили регулярні двосторонні зустрічі з керівництвом Європейської Ради, Єврокомісії та Європарламенту, главами держав-членів Європейського Союзу, Президентом України та високопоставленими українськими урядовцями і прагнули знайти спільний шлях вирішення проблем, який влаштував би всі сторони [14].

Польща зробила все можливе для того, щоб Угоду про асоціацію усе ж таки підписали, і сподівалася на прояв раціональної політичної волі в Україні, що завершила б тривалий період намагання України наблизитись до Європейського Союзу і стала б початком нового етапу геополітичного та гео економічного розвитку Центрально-Східної Європи. Двосторонні стратегічні інтереси, історичні та політичні чинники сприяли подоланню перешкод, адже наближення України до ЄС надзвичайно важливе для обох сторін.

Однак підписання не відбулось через власні економічні та політичні інтереси представників української політичної еліти. В уряді відкладення угоди пояснили тиском Росії та бажанням України мінімізувати економічні ризики і наполягали на необхідності тристоронніх переговорів Україна–Росія–ЄС. Отже, Україна зробила великий крок назад у відносинах з Європейським Союзом, а подальші прояви авторитаризму та насильства з боку української влади взагалі були жорстоко засуджені світовим співтовариством.

Польща найактивніше відреагувала на політичну ситуацію в Україні як на владному, так і на громадському рівні. Багато поляків підтримало демонстрації українців у своїх містах. Польське керівництво закликала до мирного діалогу

між опозицією, суспільством та владою. Після застосування сили проти учасників Євромайдану прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск зустрівся з усіма міністрами польського уряду, які володіють спеціальними знаннями і досвідом в українському питанні, а також з головою розвідувального управління та директором центру східних досліджень Польського аналітичного центру, щоб обговорити подальші кроки.

Президент Броніслав Коморовський наслідував його приклад і скликав Раду національної безпеки та оборони, на засіданні якої розглянули ситуацію, що виникла в Україні після відмови керівництва підписати Угоду про асоціацію з ЄС, та прийняли рішення про ініціювання розробки нового плану Європейського Союзу щодо європейської інтеграції України [26]. Крім того, Польща ініціювала розгляд політичної ситуації в Україні на засіданні Європейської Ради 19–20 грудня 2013 р. у Брюсселі. Зокрема, йшлося не про прийняття санкцій, питання щодо яких польські політики намагаються уникати через побоювання повторення білоруського сценарію, а про способи повернути Україну до перемовин з ЄС шляхом надання фінансової допомоги та якнайшвидшого запровадження безвізового режиму. Польща намагалась переконати держави-члени ЄС, що стабільність в Україні має вирішальне значення для безпеки Європейського Союзу загалом.

Після втечі президента В. Януковича Верховна Рада України 285-ма голосами «за» 23 лютого 2014 р. обрала Олександра Турчинова виконуючим обов'язки Президента [28]. У своїй промові він проголосив, що Україна повертається на дорогу європейської інтеграції, а з Росією будуватиме відносини на добросусідських засадах. Також О. Турчинов звернув увагу громадськості на складну економічну ситуацію в Україні і наголосив, що держава знаходиться на межі банкрутства [24].

Уже 24 лютого 2014 р. Верховна Рада надала «Небесній сотні» звання Героя України. Того ж дня виконуючий обов'язки міністра фінансів Юрій Колобов поінформував, що Україна потребує 35 мільярдів доларів макрофінансової допомоги на 2014–2015 роки [20]. Влада Києва звернулася до своїх закордонних партнерів – Польщі, США та ЄС – про надання кредитів. Речник Європейської комісії Олівер Бейлі засвідчив, що ЄС готовий надати фінансову допомогу Україні за умови проведення реформ; Прем'єр Польщі Дональд Туск запевнив, що його держава надасть кілька мільярдів позики у разі створення в Україні стабільного та працездатного уряду, який зуміє окреслити чітке призначення цих коштів [30].

Отож, Польща стала єдиною державою, яка з ініціативи президента Коморовського запропонувала три напрями реформ в Україні: реформу місцевого самоврядування, фінансову підтримку малого та середнього бізнесу і боротьбу з корупцією. Польський уряд виділив 100 млн дол. США на підтримання перших кроків реформ, ініційованих президентом Польщі [8].

Прем'єр Д. Туск наголосив, що найважливішими завданнями для України є консолідація усього світу й мобілізація найбільших держав, у тому числі й США, з тим, щоб оборонити Крим і південний схід України від анархії, що

посилюється, а усю Україну – від дезінтеграції. Крім ефективних засобів безпеки Європи, Україні необхідно прагнути до енергетичної, фінансової та сировинної незалежності. Окрім того, події в Україні вимагають корекції підходів ЄС до засад енергетичної та екологічної політики. Дональд Туск оцінив політичні загрози, що виникають унаслідок залежності України від газу та російських грошей [30].

Польща постійно наголошувала на готовності надання допомоги щодо проведення реформ в Україні. Про це йшлося на багатьох зустрічах очільників обох країн. Ситуацію обговорювали у контексті безпеки, політики і фінансів. Зокрема, під час однієї із зустрічей міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський зазначив, що Україну зруйнував не лише Янукович, а й 20 років відсутності реформ. Одним із пріоритетів для сучасної української влади є зусилля щодо децентралізації влади, за допомогою реформи самоврядування, яка дасть місцевим владним структурам більше компетенцій для ефективнішого управління, не послаблюючи єдності держави. Польща має великий досвід у цій сфері та готова ним поділитися. Предметом обговорення ставали низка законів, прийняття яких наблизили Україну до ліквідації віз із ЄС. Щоб перейти до завершальної фази візового діалогу, Україні необхідно виконати низку умов, поміж іншими прийняти антикорупційний закон, закон про біженців, а також запровадити біометричні паспорти [27]. Наголосимо, що українці відчували підтримку не лише польської еліти, а й простих громадян. Після 19 лютого 2014 р. організація «Карітас Польща» збрала 1,3 млн злотих; окрім того, надійшло чимало переказів на рахунок «Солідарні з Україною» [19].

Польські політичні еліти надали також дипломатичну й організаційну допомогу напередодні і під час підписання політичної частини Угоди про асоціацію ЄС–Україна. У Брюсселі 21 березня 2014 р. відбулася церемонія підписання політичної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. З української сторони Угоду підписав Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк, з боку Євросоюзу – президент Ради ЄС Герман ван Ромпей, президент Європейської комісії Жозе Мануель Баррозу, а також глави усіх держав-членів ЄС. Підписано лише ті частини Угоди, які стосуються політичної взаємодії, питань безпеки та боротьби з тероризмом.

Позачергові вибори Президента України відбулися 25 травня 2014 р. Через анексію Криму та Севастополя Росією провести вибори на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя не вдалося. Однак близько 6 тис. кримчан проголосували в інших регіонах України. Петра Порошенка обрали п'ятим Президентом України, він набрав 54,7 % голосів виборців у першому турі. Інавгурація новообраного Президента відбулася 7 червня, проте ще на початку червня П. Порошенко здійснив візит до Польщі, де 3–4 червня 2014 р. проходила серія державних заходів з нагоди 25-ої річниці перших вільних парламентських виборів, що пройшли 1989 р. Президент США Барак Обама та новообраний Президент України Петро Порошенко зустрілися 4 червня у Варшаві.

Безпрецедентна подія сталася 27 червня 2014 р. – Україна підписала економічну частину Угоди про асоціацію, що передбачає створення повноцінної зони вільної торгівлі і стосується таких питань, як доступ на ринки, торгівля енергоносіями, співпраця у сфері сільського господарства, транспорту, металургії, космосу, наукових досліджень, туризму, підприємницької діяльності, захист інтелектуальної власності, порядок розгляду спорів та умови оподаткування. «Це чудовий день. Мабуть, це найважливіший день після дня проголошення незалежності. Це важливий момент для історії. Це показує, наскільки швидко може змінитися історія за короткий термін», – сказав Президент України Петро Порошенко перед підписанням Угоди [17]. Він наголосив, що Угода – це не політичне та економічне рішення. «Це символ долі і прагнень, які не можна зруйнувати, для людей, які пожертвували своїм життям та здоров'ям для того, щоб це відбулося». Президент наголосив, що Угоду про асоціацію з ЄС підписує вся Україна, в тому числі Крим. Глава держави також зазначив, що бажав би підписати Угоду за більш сприятливих умов. Водночас він запевнив, що Україна готова стати на «важкий і болючий» шлях проведення реформ. Порошенко також наголосив, що Угода про асоціацію – це документ спільної відповідальності. Він сподівається, що ЄС боронитиме нашу українську незалежність, однак багато чого залежатиме від нашої країни [17].

Підписання Угод про асоціацію України, Грузії та Молдови з Євросоюзом – це лише початок амбітних відносин, про що заявив президент Ради Європи Герман ван Ромпей, відкриваючи церемонію підписання Угод про асоціацію з Україною, Грузією і Молдовою у Брюсселі. «Це лише початок, який відкриває найбільш амбітні зовнішні відносини, які набули розвитку з ЄС, але не є кінцевим етапом», – сказав Ромпей. Він зазначив, що міцні політичні та економічні зв'язки забезпечать стабільність і процвітання для усього Європейського континенту. Глава Ради ЄС запевнив, що ЄС стоїть на боці України, і весь час надаватиме політичну, технічну та фінансову допомогу та буде солідарним у питанні територіальної цілісності України. Водночас він заявив, що ЄС готовий розпочати співпрацю з Росією, щоб «знищити непорозуміння і дбати про спільне майбутнє». «Ми зацікавлені в тому, щоб наш континент був стабільним», – зазначив він [12].

Польща зробила все можливе для того, щоб Угоду про асоціацію підписали, і сподівалася на прояв раціональної політичної волі в Україні, що завершила тривалий період намагання України наблизитись до Європейського Союзу, розпочинаючи новий етап геополітичного та гео економічного розвитку Центрально-Східної Європи. Двосторонні стратегічні інтереси, історичні та політичні чинники сприяли тому, щоб подолати усі перешкоди, адже зближення України та ЄС надзвичайно важливе для обох сторін.

Активну проукраїнську позицію зайняла Республіка Польща стосовно збройного конфлікту на південному сході України. Саме таку політику провадив президент Броніслав Коморовський. Українська проблема стала визначальною під час президентських перегонів 2015 р. Аналітики писали, що «неважливо, чи

ти влада чи опозиція, чи ти лівий чи правий, а як ти ставишся до конфлікту на Україні» [11].

Свою позицію представляв Б. Коморовський, підтримуючи Київ фінансово, консултуючи проведення реформ, висловлюючись за миротворців, проти постачання зброї. «Якщо йдеться про поставки зброї, то це питання ділить Європу. Що ж до позиції Польщі, то ми не займаємо у цій справі однозначну позицію – ми не маємо наміру і не будемо робити заяви, що Україні не можна продавати зброю. Я хочу нагадати, що деякі країни західного світу таку декларацію, на жаль, вже склали» [11].

Натомість інший кандидат – А. Дуда – у своїй передвиборній кампанії стверджував, що Європа замало робить для України, і що Польща повинна повернутися до активної дипломатичної гри після поразки другого мінського порозуміння. «У стабільних країнах тема зовнішньої політики займає третьорядне питання під час виборчих кампаній. Те, що у Польщі вона стала провідною для кандидатів, свідчить про поважні проблеми, з якими зіштовхнулася Польща через початок російської агресії в Україні», – зазначив політолог з Варшавського університету [11].

Проукраїнська позиція Польщі призвела до розходжень із країнами Вишеградської четвірки. Аналітики стверджують, що доволі войовнича позиція Польщі щодо Росії спричинена більшою незалежністю від російських енергетичних ресурсів; окрім того, польські громадяни сприймають кризу в Україні як почуття власної загрози [22].

Після своєї перемоги у виборах А. Дуда активно втілював свою передвиборну програму, корегуючи її відповідно до реалій сьогодення. Він виступив із конкретними ініціативами, що стосуються українського питання. Насамперед він задекларував сприяння напрацюванню спільної позиції Центральної Європи у питанні конфлікту в Україні [5]. Окрім того, адміністрацію президента Польщі чекала складна дипломатична робота перед липневою зустріччю лідерів НАТО у Варшаві. Йдеться про гарантії посилення безпеки у регіоні шляхом створення повномасштабних баз НАТО на теренах Центрально-Східної Європи [5].

Що ж до ситуації на Донбасі, польський президент має конкурентну пропозицію. Проте А. Дуда не вважає існуючий «формат» переговорів із врегулюванням ситуації достатньою мірою ефективним і наполягає на можливості залучення до вирішення ситуації США та більшої кількості країн ЄС включно з Польщею [4].

Отже, Україна і Польща відновили добросусідські відносини після проголошення незалежності України. Від того часу ці стосунки вважають пріоритетними для обох сторін. Співпраця між нашими державами має стратегічний вимір. Стабільна, безпечна, незалежна, демократична Україна є гарантією безпеки польської держави. Вона може теж стати ефективним механізмом придушення імперських амбіцій Російської Федерації. Польща є для України важливим союзником в її відносинах із Заходом: сприяє Україні на міжнародній арені і підтримує євроінтеграційні прагнення України. Серед

політиків обидвох країн і серед аналітиків політичного життя зміцнилось переконання, що нема незалежної Польщі без незалежної України. Незалежна Україна є важливою для безпеки Польщі, оскільки слугуватиме своєрідним заслоном від Росії. Отож підтримка незалежної України лежить у сфері національних інтересів Республіки Польща.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонюк Н. В. Сучасні українсько-польські відносини: євроінтеграційний контекст / Н. В. Антонюк, О. А. Краєвська // *Od Ugody Nadziaskiej do Unii Europejskiej / Від Гадяцької Угоди до Євросоюзу. Том II. Reset czy kontynuacja? / Перезавантаження чи продовження? // Praca zbiorowa pod redakcją Adama Kulczyckiego, Iwony Sloty, Mirosława Rowickiego. – Biblioteka Kuriera Galicyjskiego : Warszawa. – 2012. – Т. II. – S. 75–83.*
2. Бухарин Н. Аналитические записки. Восточная политика новых членов ЕС. Польша – Украина [Електронний ресурс] / Н. Бухарин, С. Волотов, Н. Фейт, Е. Фурман. – Режим доступа : <http://analyticsmz.ru/?p=577>.
3. Дорош С. Чи легко Польщі бути «адвокатом» України у Європі [Електронний ресурс] / С. Дорош // *BBC Україна*, 20 вересня, 2012 р. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2012/09/120920_poland_ukraine_eu_tymoshenko_sd.shtml.
4. Дуда пропонує розширити «норманський формат» Польщею та США [Електронний ресурс] // *Варшава, Польща*, 10 вересня 2015 р. Режим доступу : <http://tsn.ua/politika/duda-proponuye-rozshiriti-normanskiy-format-polscheyu-ta-ssha-490786.html>.
5. Дуда сприятиме виробленню спільної позиції Європи щодо України [Електронний ресурс] // *УНІАН*, 18 серпня 2015 р. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/world/1112769-duda-spriyatime-viroblennyu-spilnoji-pozitsiji-evropi-schodo-ukrajini.html>.
6. Іщенко Г. Друзі допомагатимуть нашій інтеграції. У Європарламенті створено групу підтримки [Електронний ресурс] / Г. Іщенко. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/news/druzi-dopomagatimut-nashij-integraciyi/>.
7. Кучинская М. Восточная политика Польши. Польское руководство смотрит на восточную политику через тезис о необходимости её «европеизации» [Електронний ресурс] / М. Кучинская. – Режим доступа : www.riss.ru/analitika/2492-vostochnaya-politika-polshi#.UsnlbdJdWSq.
8. Мальський М. Світ повинен бути готовий стримати конфлікт в Україні [Електронний ресурс] / М. Мальський // *ЗІК*, 3 березня 2014 р. – Режим доступу : http://zik.ua/ua/news/2014/03/03/svit_povynen_buty_gotovyy_strymaty_konflikt_v_ukraini__markiyan_malskyu_466932.
9. Неменский О. Перспективы. Пространства и идеологии восточной политики Польши [Електронний ресурс] / О. Неменский. – Режим доступа : http://www.perspektivy.info/oykumena/europe/prostranstva_i_ideologii_vostochnoy_politiki_polshi_2007-8-13-16-8.htm.
10. Новини ЄС [Електронний ресурс] // *Уніан*. – Режим доступу : www.unian.ua/products-60122.html.
11. Президентська кампанія в Польщі: Україна визнає лінії поділу [Електронний ресурс] // 26 лютого 2015 р. – Режим доступу : <http://www.polradio.pl/5/39/Artykul/198500>.
12. Ромпей Г. Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це лише початок [Електронний ресурс] / Г. Ромпей. – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2014/06/27/rompey_uhoda_pro_asociaciyu_mizh_ukrayinoyu_i_yes_ce_lyshe_pochatok.
13. Східне партнерство ЄС: додаткові можливості для євроінтеграції України / В. Мартинюк. – *Укр. незалеж. центр політ. дослідж.* – Київ. – 2009. – 84 с.
14. ТОП-10 лобістів України у світі [Електронний ресурс] // *Інститут світової політики*. – Режим доступу : <http://iwr.org.ua/ukr/public/236.html>.
15. У світі Україну найкраще розуміє Польща [Електронний ресурс] // 9 вересня 2015 р. – Режим доступу : <http://www.newsru.ua/ukraine/09sep2015/najkrashcherozumije.html>.

16. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/998_012.

17. Україна підписала Угоду про асоціацію з ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://espreso.tv/news/2014/06/27/ukrayina_pidpysala_uhodu_pro_asociaciju_z_yes.

18. Урядовий портал. Угода про асоціацію, включаючи створення ЗВТ [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=224167817&cat_id=223345034.

19. 1,3 mln zł zebrała Caritas Polska na pomoc dla Ukrainy [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://wiadomosci.onet.pl/kraj/1-3-mln-zl-zebrala-caritas-polska-na-pomoc-dla-ukrainy/wel1m2>.

20. 35 mld USD pomocy – tyle potrzebuje Ukraina (pol.). Resort finansów Ukrainy: potrzeba 35 mld dol. pomocy makrofinansowej (pol.) [Електронний ресурс] // TVP Info, 2014-02-24. – Режим доступу : wyborcza.pl.

21. *Antonyuk N.* Rola Polski w realizacji eurointegracyjnych dążeń Ukrainy / N. Antonyuk, O. Krajevskaja / Ukraina – Polska – Unia Europejska. Polityczny, gospodarczy i społeczno-kulturalny wymiar współpracy. – Poznań, 2012. – S. 101 – 111.

22. F.T. Конфлікт в Україні ділить країни Вишеградської групи [Електронний ресурс] // 20.03.2015. – Режим доступу : <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/200967>.

23. *Kowalczyk A.* Polityka Polski wobec Ukrainy w 2014 roku – próba bilansu, Warszawa, 2015-02-10 / Strona 1 Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2015 [Електронний ресурс] / A. Kowalczyk. – Режим доступу : <http://fae.pl/biuletynopiniefae/pukraina2014.pdf>.

24. Ołeksandr Turczynow za dialogiem z Rosją, za integracją europejską Ukrainy (pol.) [Електронний ресурс] // 2013-12-23. – Режим доступу : wyborcza.pl.

25. Partnerstwo Wschodnie – szanse i zagrożenia dla Polski [Електронний ресурс] // 2008.08.25. – Режим доступу : <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/2008/08/25/partnerstwo-wschodnie-szansy-i-zagrozenia-dla-polski/>.

26. Poland to launch new Ukrainian policy – President Komorowski [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.warsawvoice.pl/WVpage/pages/article.php/26635/news.

27. Polska gotowa pomóc w reformach na Ukrainie [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.polskapomoc.gov.pl/Polska,gotowa,pomoc,w,reformach,na,Ukrainie,1987.html>.

28. Turczynow mianowany na p.o. prezydenta Ukrainy. Kim jest nowy szef państwa? [Електронний ресурс] // 2013-02-23. – Режим доступу : wiadomosci.gazeta.pl.

29. Tusk: Polska gotowa finansowo wesprzeć Ukrainę [Електронний ресурс] // Puls Biznesu, 2014-02-24. – Режим доступу : rmf24.pl, 2014-02-24.

30. Tusk: Polska gotowa pomóc przy podpisaniu umowy stowarzyszeniowej Ukraina-UE. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1342,title,Donald-Tusk-Polska-gotowa-pomoc-przy-podpisaniu-umowy-stowarzyszeniowej-UkrainaUE,wid,16460160,wia-domosc.html?icaid=112a49>.

Стаття надійшла до редколегії 21.04.2015

Прийнята до друку 15.05.2015

**ACTUAL PROBLEMS OF UKRAINIAN-POLISH RELATIONS
IN MODERN GEOPOLITICAL REALITIES****Nataliya Antonyuk**

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Markiyans Malskyu

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: malskyu@ispc.org.ua*

This paper examines actual problems of the Ukrainian-Polish relations in today's geopolitical realities. The role of Poland in the European integration process in general, and in negotiations between Ukraine and the EU in particular is characterized. The position of Poland as a mediator of this process and supporter of closer cooperation between Ukraine and the EU within the Association Agreement and to full membership is determined there. The position of Poland in relation to the armed conflict in the South East of Ukraine was considered here.

Key words: Ukraine; Poland; European integration; the Association Agreement between Ukraine and the EU; Ukrainian-Polish relations.

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УКРАИНСКО-ПОЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ
В СОВРЕМЕННЫХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕАЛИЯХ****Наталія Антонюк**

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел 032-239-4565,
e-mail: nantonyk@yahoo.com*

Маркіян Мальський

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
ул. Университетская, 1, г. Львов, Украина, 79000, тел 032-239-4132,
e-mail: malskyu@ispc.org.ua*

Исследованы актуальные проблемы украинско-польских отношений в современных геополитических реалиях. Выяснена роль Польши в европейских интеграционных процессах в целом, а также в переговорном процессе между Украиной и ЕС в частности. Определена позиция Польши как медиатора этого процесса и яркого сторонника тесного сотрудничества между Украиной и ЕС в рамках Соглашения об ассоциации и к полному членству. Рассмотрена позиция Польши относительно вооруженного конфликта на юго-востоке Украины.

Ключевые слова: Украина; Польша; европейская интеграция; Соглашение об ассоциации между Украиной и ЕС; украинско-польские отношения.